

22 Op haar vijftachtigste erfde mijn moeder, van mijn zoon, een Russische vierteenlandschildpad, die we Miss Dinnerman hadden gedoopt. Het beest woonde in haar achtertuin, op een groot, met kippengaas afgezet stuk grond waar zowel struiken als gras groeiden. De knieën van mijn moeder gingen hard achteruit, zodat ze haar dagelijkse, lange wandeling door de wijk moest inkorten. Ze was op zoek naar een nieuwe vriendin, een die dicht in de buurt was, en de schildpad werd de gelukkige. Mijn moeder sierde het hok op met stenen en stukken hout en ging elke dag bij het dier langs, zoals ze vroeger bij de bankbediende en de caissières van de koopjeswinkel Big Lots was langsgegaan. Soms nam ze zelfs bloemen mee voor Miss Dinnerman. Die fleurden het hok op volgens haar, hoewel de schildpad ze behandelde als een thuisbezorgde maaltijd van de Pizza Hut.

Mijn moeder vond het niet erg als de schildpad haar boeketten opat. Ze vond het snoezig. ‘Moet je zien hoe ze ervan geniet,’ zei ze altijd. Maar ondanks het zorgeloze bestaan, de vrije kost en inwoning en de versgeplukte bloemen scheen Miss Dinnerman maar één doel in het leven te hebben: ontsnappen. Als ze niet at of sliep, scharrelde

Miss Dinnerman langs de omheining op zoek naar een gat in het kippengaas. Ze probeerde er zelfs overheen te klimmen, onbeholpen als een skateboarder die een wenteltrap probeert te bestijgen. Mijn moeder bekeek dit gedrag ook in menselijke termen. In haar ogen was het een heroïsche onderneming, zoals die van de krijgsgevangene in *The Great Escape*, gespeeld door Steve McQueen, die uit een kamp van de nazi's probeert te ontsnappen. 'Elk schepsel wil vrij zijn,' zei mijn moeder. 'Ook al heeft ze het hier goed, ze vindt het niet fijn om opgesloten te zitten.' Mijn moeder geloofde dat Miss Dinnerman haar stem herkende en erop reageerde. Ze geloofde dat Miss Dinnerman begreep wat ze zei. 'Je zoekt te veel achter haar gedrag,' zei ik. 'Schildpadden zijn primitieve wezens.' Ik bewees mijn gelijk zelfs. Ik zwaaide met mijn handen, schreeuwde als een idioot en wees haar erop dat de schildpad me volkomen negeerde. 'Nou en?' zei ze. 'Je kinderen negeren je ook, maar die noem je geen primitieve wezens.'

Het is soms moeilijk bewust gewild gedrag van onwillekeurige gedragingen en gewoontegedrag te onderscheiden. De neiging van ons mensen om in bewust gemotiveerd gedrag te geloven is zelfs zo groot dat we niet alleen onze eigen gedragingen, maar ook die in het dierenrijk vaak als bewust bestempelen. We doen dat bij onze huisdieren uiteraard. Het heet antropomorfiseren. De schildpad is zo dapper als een krijgsgevangene; de kat plaste op de koffer omdat hij niet wilde dat we weggingen en kwaad op ons was; de hond zal een goede reden hebben om de postbode te haten. Eenvoudigere organismen kunnen ook de indruk wekken dat ze zich met mensachtige nadenkendheid en intentionaliteit gedragen. De nederige fruitvlieg kent bijvoorbeeld een ingewikkeld paringsritueel, waarbij het mannetje het voortouw neemt. Hij beklopt het vrouwtje en trilt met een vleugel om voor haar een baltsliedje te spelen.¹ Als het vrouwtje de toenadering accepteert, doet ze niets en neemt het mannetje het verder over. Als ze niet seksueel ontvankelijk is, slaat ze hem met haar vleugels of haar poten, of ze gaat ervandoor. Hoewel ik angstaanjagend vergelijkbare reacties bij mensen van het vrouwelijke geslacht heb uitgelokt, is dit paringsritueel van de fruitvlieg volledig geprogrammeerd. Fruitvliegen breken zich niet het hoofd over de vraag welke kant hun relatie

op gaat; ze voeren domweg een routine uit die in ze is voorgeprogrammeerd. Er is een directe samenhang tussen hun handelen en hun biologische constitutie, zozeer zelfs dat wetenschappers een chemische stof hebben ontdekt waardoor een mannelijke heteroseksuele fruitvlieg binnen enkele uren in een homoseksuele verandert.² Zelfs het gedrag van de rondworm *C. elegans* – een schepsel dat uit slechts ongeveer duizend cellen bestaat – lijkt weleens doelbewust. Soms zal hij bijvoorbeeld langs een stukje goed verteerbare bacterie glibberen en naar een andere lekkernij gaan die elders op de petrischaal ligt te wachten. Je zou haast tot de conclusie komen dat de rondworm zijn vrije wil uitoefent, zoals wij dat doen wanneer we besluiten een onappetijtelijke groente of een dessert met veel calorieën te laten staan. Maar een rondworm denkt niet bij zichzelf: ik moet een beetje om mijn gewicht denken; hij is domweg voorgeprogrammeerd om bepaalde voedingsstoffen op te sporen.³

24

Dieren als fruitvliegen en schildpadden staan onderaan op de intelligentieschaal, maar de rol van automatische processen is niet beperkt tot dergelijke primitieve schepsels. De mens vertoont ook veel automatisch, onbewust gedrag. We zijn ons daar echter vaak niet van bewust, omdat de interactie tussen onze bewuste en onbewuste geest zo complex is. Deze complexiteit is een gevolg van de bouw van onze hersenen. Bij zoogdieren, zoals wij, zijn nieuwe lagen hersenschors op de ondergrond van het primitievere reptielenbrein ontstaan; en bij de mens heeft zich boven op die lagen nog meer hersenmaterie gevormd. We hebben een onbewust brein en, daarbovenop, een bewust brein. Hoeveel van onze gevoelens, oordelen en gedrag aan welk brein te danken is, is vaak lastig te zeggen, omdat we voortdurend tussen deze twee heen en weer schakelen. Stel dat je op een ochtend onderweg naar je werk even naar het postkantoor wilt. Op de beslissende kruising ga je toch rechtsaf, naar je werk, omdat je op de automatische piloot rijdt: je handelt onbewust. Wanneer je later de politieman probeert uit te leggen waarom je tegen de regels in een u-bocht maakte, bepaalt je bewuste brein wat de beste smoes is, terwijl het automatische onbewuste deel het juiste gebruik van voltooid deelwoorden, verbuigingen en lidwoorden afhandelt, zodat je pleidooi

in een keurige grammaticale vorm wordt gegoten. Als de politieman je vraagt uit te stappen, zul je bewust gehoorzamen en vervolgens onbewust iets meer dan een meter van hem af gaan staan, terwijl je deze afstand wanneer je met vrienden praat automatisch reduceert tot ongeveer 75 centimeter. (De meesten van ons houden zich aan deze ongeschreven regels voor intermenselijke afstand zonder er ooit over na te denken en krijgen een onbehaaglijk gevoel wanneer deze regels worden geschonden.)

Zodra onze aandacht erop wordt gevestigd, is het niet moeilijk om te accepteren dat veel van onze simpele gedragingen (zoals die afslag naar rechts nemen) automatisch zijn. Het echte probleem is de mate waarin complexer en belangrijker gedrag, dat van veel meer invloed op ons leven zou kunnen zijn, ook automatisch is, ook al zijn we ervan overtuigd dat het goed doordacht en volledig rationeel is. Hoe beïnvloedt ons onbewuste onze houding ten opzichte van vragen als: welk huis moet ik kopen? Welke aandelen moet ik verkopen? Moet ik die au pair in dienst nemen om voor mijn kind te zorgen? Of: zijn felblauwe ogen waarin ik verdrink voldoende basis voor een langdurige relatie?

25

Het is moeilijk om automatisch gedrag bij dieren te herkennen, maar het is nog moeilijker gewoontegedrag bij onszelf te herkennen. In mijn studietijd, lang voor de schildpaddenperiode van mijn moeder, belde ik haar elke donderdagavond om een uur of acht. Eén keer deed ik dat niet. De meeste ouders zouden hebben geconcludeerd dat ik het was vergeten, of dat ik eindelijk begon te leven en een avondje uit was. Maar mijn moeder legde het anders uit. Vanaf een uur of negen begon ze naar mijn appartement te bellen en naar me te vragen. Mijn huisgenoot had geen problemen met de eerste vier of vijf telefoontjes, maar daarna, zo ontdekte ik de volgende ochtend, was haar reservoir goede wil zo langzaam uitgeput. Vooral toen mijn moeder haar ervan begon te beschuldigen dat ze verzwegen dat ik ernstig gewond was en niet belde omdat ik in het ziekenhuis lag en in slaap werd gehouden. Tegen middernacht had mijn moeders verbeelding dat scenario nog een paar graadjes verergerd en beschuldigde ze mijn huisgenoot ervan dat ze verzwegen dat ik was overleden. 'Waarom

zou je erom liegen?’ vroeg mijn moeder. ‘Ik kom er toch achter.’

De meeste kinderen zouden zich ongemakkelijk voelen als ze hoorden dat hun moeder, iemand die hen al hun hele leven van zeer nabij kent, het plausibeler vond dat ze waren omgekomen dan dat ze een avondje uit waren. Maar ik had mijn moeder al eerder dergelijk gedrag zien vertonen. Voor buitenstaanders leek ze een volkomen normaal individu, op een paar eigenaardigheden na: ze geloofde bijvoorbeeld in kwade geesten en hield van accordeonmuziek. Dat was te verwachten; het waren overblijfselen van de cultuur van het land waarin ze was opgegroeid: Polen. Maar de hersenen van mijn moeder werkten anders dan die van iedereen die ik kende. Tegenwoordig begrijp ik waarom, ook al onderkent mijn moeder het zelf niet. Tientallen jaren geleden was haar psyche geherstructureerd om situaties te beschouwen binnen een context die de meesten van ons zich niet eens kunnen voorstellen. Het begon allemaal in 1939, toen mijn moeder zestien was. Haar eigen moeder was overleden aan darmkanker, na een afgrijselijk pijnlijk ziekbed van een jaar, dat ze thuis doormaakte. Korte tijd later ontdekte mijn moeder toen ze uit school thuiskwam dat haar vader was opgepakt door de nazi's. Mijn moeder en haar zus, Sabina, werden al gauw ook opgepakt en naar een werkkamp gestuurd, dat haar zus niet heeft overleefd. Vrijwel van de ene op de andere dag was het leven van mijn moeder omgeslagen van dat van een tienerdochter uit een welvarend liefdevol gezin wie het aan niets ontbrak in dat van een verweesde, gehate en uitgehongerde dwangarbeidster. Na de oorlog emigreerde mijn moeder naar de Verenigde Staten, waar ze trouwde, zich in een rustige buurt in Chicago vestigde en met haar man en kinderen een stabiel en veilig bestaan in de lagere middenklasse leidde. Ze had geen rationele reden meer om te vrezen dat alles wat haar lief was haar plots zou worden afgenomen, maar haar interpretatie van alledaagse gebeurtenissen werd toch de rest van haar leven door die angst gestuurd.

Mijn moeder bepaalde de betekenis van handelingen met behulp van een ander woordenboek dan de meesten van ons gebruiken, en via haar eigen unieke grammaticale regels. Ze deed dit automatisch, niet bewust. Zoals wij allemaal gesproken taal begrijpen zonder be-

wust taalkundige regels toe te passen, begreep zij de boodschap van de wereld aan haar zonder te beseffen dat haar eerdere ervaringen haar verwachtingen voorgoed hadden bijgesteld. Mijn moeder heeft nooit ingezien dat haar waarnemingen vervormd werden door de altijd aanwezige angst dat gerechtigheid, probabiteit en logica elk moment van kracht en betekenis konden worden ontdaan. De keren dat ik het voorstelde, lachte ze honend om het idee van therapie en ontkende ze dat haar verleden ooit enig negatief effect op haar opvattingen over het heden had gehad. ‘O nee?’ zei ik. ‘Hoe verklaar je dan dat de ouders van mijn vrienden hun huisgenoten er nooit van beschuldigen dat ze hun overlijden verzwijgen?’

We hebben allemaal impliciete referentiekaders – met enig geluk minder extreme – waardoor gewoontedenken en -gedrag ontstaan. Onze ervaringen en ons handelen lijken altijd uit bewust denken voort te spruiten, en we hebben er, net als mijn moeder, wellicht moeite mee om te accepteren dat er achter de schermen verborgen krachten aan het werk zijn. Maar hoewel die krachten onzichtbaar zijn, oefenen ze toch een grote invloed uit. In het verleden is er druk gespeculeerd over het onbewuste, maar de hersenen waren net een zwarte doos: we wisten niet hoe ze functioneerden. De huidige revolutie in het denken over het onbewuste is tot stand gekomen doordat we, met moderne middelen, kunnen toekijken terwijl verschillende structuren en substructuren in de hersenen gevoelens en emoties doen ontstaan. We kunnen de elektrische spanning van individuele neuronen meten. We kunnen de neurale activiteit die iemands gedachten vormt in kaart brengen. Tegenwoordig kunnen wetenschappers meer dan met mijn moeder praten en raden hoe haar ervaringen haar hebben beïnvloed; tegenwoordig kunnen ze de veranderingen in de hersenen die het gevolg zijn van vroege traumatische ervaringen zoals die van haar, lokaliseren en duidelijk maken hoe door dergelijke ervaringen fysieke veranderingen in stressgevoelige delen van de hersenen ontstaan.⁴

Het moderne concept van het onbewuste, dat op dergelijke onderzoeken en metingen is gebaseerd, wordt vaak het ‘nieuwe onbewuste’ genoemd om het te onderscheiden van het idee van het onbewuste dat door de neuroloog en latere klinisch psycholoog Sigmund Freud alge-

meen bekend is gemaakt. Freud heeft al vroeg verschillende opmerkelijke bijdragen aan de neurologie, neuropathologie en anesthesie geleverd.⁵ Hij was bijvoorbeeld de eerste die goudchloride toepaste om neuraal weefsel te kleuren en hij gebruikte deze techniek om de neurale verbindingen tussen het verlengde merg, in de hersenstam, en de kleine hersenen te bestuderen. Daarin was Freud zijn tijd ver vooruit, want het zou nog vele tientallen jaren duren voor wetenschappers de betekenis van hersenconnectiviteit begrepen en voor ze de hulpmiddelen ontwikkelden die nodig waren om er diepgaand onderzoek naar te doen. Maar Freud is zelf niet lang doorgegaan met dit onderzoek. Hij raakte geïnteresseerd in de klinische praktijk. Tijdens de behandeling van zijn patiënten kwam Freud tot de correcte conclusie dat veel van hun gedrag werd gestuurd door geestelijke processen waarvan ze zich niet bewust waren. Omdat de technische middelen om dat idee op een wetenschappelijke manier te onderzoeken hem echter ontbraken, sprak hij eenvoudigweg met zijn patiënten. Hij probeerde hen aan de praat te krijgen over wat er in de verste uithoeken van hun geest gebeurde, observeerde hen en maakte allerlei, naar zijn idee gegronde, gevolgtrekkingen. Zoals we zullen zien, zijn dergelijke methoden echter onbetrouwbaar en kunnen veel onbewuste processen nóóit rechtstreeks middels het soort zelfreflectie waartoe therapie aanzet, worden blootgelegd, omdat ze zich voordoen in delen van de hersenen die voor de bewuste geest niet toegankelijk zijn. Zodoende zat Freud er grotendeels naast.

28

Menselijk gedrag is het product van een eindeloze stroom waarnemingen, gevoelens en gedachten op zowel het bewuste als het onbewuste niveau. Het kost wellicht moeite om het idee te accepteren dat we ons niet bewust zijn van de reden van veel van ons gedrag. Hoewel Freud en zijn volgelingen erin geloofden, werd het idee dat het onbewuste belangrijk is voor ons gedrag, tot enkele jaren geleden afgedaan als populaire psychologie. Zo schreef een onderzoeker: ‘Veel psychologen aarzelden om het woord “onbewuste” te gebruiken uit angst dat hun collega’s zouden denken dat ze niet goed snik waren geworden.’⁶ Volgens John Bargh, psycholoog aan Yale, werd

er toen hij in de late jaren 1970 op de University of Michigan aan zijn proefschrift begon, algemeen aangenomen dat niet alleen onze sociale percepties en onze oordelen, maar ook ons gedrag bewust en weloverwogen waren.⁷ Alles wat tegen die aanname inging, werd met hoon ontvangen, zoals het geval was toen Bargh een familielid, een geslaagd arts, vertelde over de eerste onderzoeken waaruit bleek dat mensen dingen deden om redenen waarvan ze zich niet bewust waren. Barghs familielid voerde zijn eigen ervaring aan als bewijs dat de onderzoeken niet klopten en beweerde met grote stelligheid dat hij geen enkele keer kon noemen dat hij iets had gedaan om redenen waarvan hij zich niet bewust was.⁸ Barghs commentaar: ‘We hechten allemaal veel waarde aan het idee dat we de kapitein van onze eigen ziel zijn en dat we aan het roer staan, en het is een zeer eng gevoel als dat niet zo is. Dat is in feite wat een psychose is: het gevoel van vervreemding van de realiteit en dat je geen controle hebt, en dat is voor iedereen een heel angstige gewaarwording’.

Hoewel in de psychologische wetenschap het belang van het onbewuste inmiddels wordt erkend, hebben de inwendige krachten van het nieuwe onbewuste weinig te maken met de door Freud beschreven aangeboren drijfveren, zoals het verlangen van een jongen zijn vader te doden teneinde met zijn moeder te kunnen trouwen, of de afgunst van een vrouw ten aanzien van het mannelijke geslachtsdeel.⁹ We moeten Freud zeker nageven dat hij inzag dat het onbewuste ongelooflijk krachtig is – dat was een belangrijke prestatie – maar we moeten ook erkennen dat de wetenschap het bestaan van veel van de specifieke onbewuste emotionele en motivationele factoren die volgens Freud de bewuste geest sturen, ernstig in twijfel trekt.¹⁰ Zoals de sociaal-psycholoog Daniel Gilbert schreef: de ‘bovennatuurlijke smaak van Freuds *Unbewußte* [onbewuste] heeft het concept min of meer onverteerbaar gemaakt’.¹¹

Het onbewuste zoals Freud het zag, was, in de woorden van een groep neurowetenschappers: ‘heet en nat; het kookte van lust en woede; het was hallucinatoir, primitief en irrationeel’, maar het nieuwe onbewuste is ‘beminnelijker en zachtaardiger en meer realiteitsgebonden’.¹² Volgens de nieuwe opvatting zijn mentale processen onbewust

omdat bepaalde delen van de hersenen ten gevolge van de bouw van de hersenen ontoegankelijk zijn voor het bewustzijn, niet omdat ze onderworpen zijn geweest aan motivationele krachten als repressie. De ontoegankelijkheid van het onbewuste is in de nieuwe opvatting geen verdedigingsmechanisme, noch ongezond. Ze is normaal.

Als een bepaald fenomeen dat ik bespreek enigszins freudiaans klinkt, zullen de moderne opvattingen over dat fenomeen en zijn oorzaken dat niet zijn. Het nieuwe onbewuste speelt een veel belangrijkere rol dan ons tegen ongepaste seksuele verlangens (naar onze vader of moeder) of tegen pijnlijke herinneringen beschermen. Het is een geschenk van de evolutie dat essentieel is voor het voortbestaan van onze soort. Bewust denken is van groot nut wanneer je een auto ontwerpt of de wiskundige wetten van de natuur ontcijfert, maar wil je een aanvallende slang ontwijken, of een auto die jouw kant op zwenkt of iemand die je mogelijk kwaad wil doen, dan kunnen alleen de snelheid en doelmatigheid van het onbewuste je redden. Om ervoor te zorgen dat we zowel in de fysieke als in de sociale wereld soepel functioneren, heeft de natuur, zoals we zullen zien, bepaald dat veel processen die te maken hebben met waarneming, geheugen, aandacht, leren en beoordelen, zijn gedelegeerd aan hersenstructuren buiten het bewustzijn.

30

Stel dat je afgelopen zomer met je gezin op vakantie bent geweest naar Disneyland in Californië. Achteraf vraag je je misschien af of je besluit om bij een temperatuur van vijfendertig graden de drukte te trotseren teneinde je dochtertje in een reusachtig theekopje te zien ronddraaien, wel zo verstandig was. Maar dan herinner je je wellicht dat je bij het voorbereiden van de reis alle mogelijkheden had overwogen en tot de conclusie was gekomen dat haar glunderende glimlach voor jou overal tegen opwoog. We zijn er meestal zeker van dat we de redenen voor ons gedrag kennen. En soms is die zekerheid gerechtvaardigd. Maar als krachten buiten ons bewustzijn een grote rol spelen in ons oordeel en gedrag, kennen we onszelf blijkbaar niet zo goed als we denken. *Ik heb die baan aangenomen omdat ik een nieuwe uitdaging wilde. Ik vind die man aardig omdat hij een goed gevoel voor*

humor heeft. Ik vertrouw mijn internist omdat ze leeft voor haar vak. Elke dag stellen en beantwoorden we een groot aantal vragen over onze gevoelens en onze keuzen. Onze antwoorden lijken doorgaans logisch, maar toch zijn ze vaak volkomen fout.

How do I love thee? Let me count the ways, schreef Elizabeth Barrett Browning in haar beroemde sonnet. Elizabeth meende dat ze de manieren waarop ze van haar echtgenoot hield kon tellen, maar de kans is groot dat ze de redenen niet exact kon noemen. Tegenwoordig zijn we daar tot op zekere hoogte toe in staat, zoals je zult zien als je de onderstaande tabel bekijkt. Deze tabel laat zien wie met wie is getrouwd in drie staten in het zuidoosten van de Verenigde Staten.¹³ Je zou denken dat men uit liefde was getrouwd, en dat is ook ongetwijfeld het geval. Maar waar is die liefde uit voortgevloeid? Misschien uit de glimlach, gulheid, gratie, charme en gevoeligheid van de geliefde – of uit de omvang van zijn biceps. De oorsprong van liefde is al eeuwenlang het onderwerp van overpeinzingen van minnaars, dichters en filosofen, maar we mogen waarschijnlijk aannemen dat niemand ooit lyrisch is geworden over de volgende factor: de naam van de geliefde. Deze tabel laat echter zien dat iemands naam een subtiele invloed op je hart kan hebben – als de naam gelijk is aan die van jou.

Op de horizontale en verticale as staan de vijf meest voorkomende

ACHTERNAAM BRUIDEGOM

	Smith	Johnson	Williams	Jones	Brown	Totaal
Smith	198	55	43	62	44	402
Johnson	55	91	49	49	31	275
Williams	64	54	99	63	43	323
Jones	48	40	57	125	25	295
Brown	55	24	29	29	82	219
Totaal	420	264	277	328	225	1514

MEISJESNAAM BRUID

achternamen in de Verenigde Staten. De getallen in de tabel zijn het aantal huwelijken tussen een bruid en bruidegom met de bijbehorende naam. Zoals je ziet, staan de veruit grootste getallen op de diagonaal – oftewel: mensen met de naam Smith trouwen ongeveer net zo vaak met een andere Smith als met mensen met al die andere namen bij elkaar. En mensen met de naam Johnson, Williams, Jones of Brown gedragen zich net zo. Wat het effect nog opmerkelijker maakt, is dat dit de ongecorrigeerde cijfers zijn – dat wil zeggen: aangezien er bijna twee keer zoveel mensen met de naam Smith als met de naam Brown zijn, zou je verwachten dat er, alles verder gelijk zijnde, veel vaker een huwelijk wordt gesloten tussen een Brown en iemand met de alomtegenwoordige naam Smith dan tussen een Brown en iemand met de zeldzamere naam Brown. Toch trouwen verreweg de meeste mensen met de naam Brown met iemand die ook Brown heet.

32

Wat kunnen we hieruit afleiden? Wij mensen hebben een fundamenteel verlangen om een goed gevoel over onszelf te hebben. Daarom hebben we de neiging onbewust een voorkeur te hebben voor kenmerken die vergelijkbaar zijn met die van ons, zelfs als het om zo'n schijnbaar onbelangrijk kenmerk als onze naam gaat. Wetenschappers hebben een bepaald gebied in de hersenen, het dorsale striatum, kunnen aanwijzen als de plaats waar veel van deze voorkeur zijn oorsprong vindt.¹⁴

Uit onderzoek komt naar voren dat we weinig inzicht hebben in onze gevoelens, hoewel we er merkwaardig genoeg van overtuigd zijn dat we dat wel hebben. Je bent er wellicht zeker van dat je een baan hebt aangenomen omdat deze een uitdaging vormde, maar misschien was je werkelijke drijfveer het grotere prestige. Je zweert misschien dat je die man aardig vindt vanwege zijn gevoel voor humor, maar in werkelijkheid vind je hem misschien aardig vanwege zijn glimlach, die je aan die van je moeder doet denken. Je denkt misschien dat je je internist vertrouwt omdat ze zeer deskundig is, maar misschien vertrouwt je haar juist omdat ze goed kan luisteren. De meesten van ons zijn tevreden met onze theorieën over onszelf en zijn ervan overtuigd dat ze juist zijn, maar we maken zelden mee dat die theorieën worden getoetst. De wetenschap kan deze theorieën nu echter toetsen